

ATILA ERALP'İN KALEMİNDEN TÜRKİYE'DE AVRUPA ÇALIŞMALARININ DÜNÜ, BUGÜNÜ, YARINI

Atila Eralp

Türkiye'nin Avrupa çalışmaları alanındaki gelişimi inişli ve çıkışlı bir süreç geçirmiştir. Bu alan bir akademik disiplin olarak gelişirken Türkiye'nin Avrupa Topluluğu (AT) ve Avrupa Birliği (AB) ile yaşadığı resmi ilişkilerin etkisinde şekillenmiştir; bu ilişki uzun döneme yayılan döngüsel bir yapı izlediğinden Avrupa Çalışma alanının da inişli ve çıkışlı sürecinin ortaya çıkmasında temel etken olmuştur. Ancak, bu ilişkilerde dönüm noktası olan 1999 yılındaki AB'nin Helsinki Zirvesi'nden sonra Türkiye-AB ilişkilerinde “gayrı-resmi bütünleşme” ortamının başlamasıyla, resmi ilişkilerin etkisinin azalması ve Avrupa Çalışmaları alanının Türkiye'de akademik alan olarak istikrara kavuşması dikkat çekmektedir.

Avrupa Çalışmaları'nın uzun sürece yayılan bu serüvenini elli yılı aşan gözlemlerimle değerlendireceğim. Bu değerlendirmemde özellikle bu süreçte ODTÜ'nün konumu ve rolü üzerinde yoğunlaşacağım. Uzun yıllarımın geçtiği bu kurumda gelişmeleri yakından gözleme fırsatı bulduğumdan bu alandaki katkımın yararlı olacağını umuyorum. Zira Avrupa Çalışmaları'nın ODTÜ'deki durumu üzerine yoğunlaşan bu tefekkürü hem Türkiye'nin AT ve AB ilişkileri, hem de Türkiye'de Avrupa Çalışmaları alanında yaşanan gelişmelerle iç içe ele almaya çalışacağım.

İstanbul Politikalar Merkezi-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi Hakkında

İstanbul Politikalar Merkezi-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi, Türkiye-Almanya ve Türkiye-Avrupa arasındaki akademik, politik ve sosyal bağları güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ortaklığın kuruluş amacı, küreselleşen dünyada bilgi sahibi olma ve 21. yüzyılın koşullarıyla yüzleşebilmek için fikir ve insan alışverişinin önkoşul olduğu inancından kaynaklanmaktadır. Girişim, Avrupa bağlamında ve küresel ölçekte Türkiye ve Almanya'nın geleceği konusunda kurucu tarafların önemli olduğuna inandığı AB-Almanya-Türkiye ilişkileri ve İklim Değişikliği alanlarına odaklanmaktadır.

Avrupa Çalışmaları'nın Dünü

Türkiye'nin AT ve AB ile uzun döneme yayılan ilişkilerine karşın Avrupa Çalışmaları alanı uzun yıllar fazla gelişmemiş, oldukça sınırlı kalmıştır. İkili ilişkilerde önemli dönüşümlerden birisi 1963'te Ankara Anlaşması'yla başlayan ortaklık ilişkisidir. Bu dönemde Avrupa Çalışmaları alanının resmi ilişkilerle sınırlı kaldığını ve bunun dışında ilişkinin gümrük birliği alanındaki ekonomik boyutunun önemi sebebiyle özel sektörün ağırlıklı ilgilendiği bir alan olduğunu söyleyebiliriz. Ankara Anlaşması'nın onaylanmasından kısa bir süre sonra 1965 yılında faaliyete başlayan İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) özel sektörün bu alandaki öncü kuruluşu olmuştur. İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Sanayi Odası önderliğinde kurulan İKV, iş dünyasını AT ve Türkiye-AT ilişkileri konusunda aydınlatıcı katkılarıyla başlayan faaliyetlerini zamanla zenginleştirmiş, geniş kamuoyunu da bilgilendiren önemli yayınlar yapmıştır. İKV, 1960'lardaki yayınlarında Türkiye'nin AT ile ilişkilerini hem ekonomik olarak hem de Türkiye'nin Batılılaşma yönelişinin göstergesi olarak olumlu yönde değerlendirmiştir. Bu dönemde İKV'nin Dışişleri Bakanlığı'yla birlikte bu ilişkilerle en yoğun ilgilenen ve iş birliğinin gelişmesi için faaliyet yürüten kuruluş olması dikkat çekmektedir. Ancak, 1971 yılında AT ile gümrük birliğine geçiş sürecini düzenleyen Katma Protokol'ün imzalandığı sırada ve gümrük birliği tartışmalarının alevlendiği ortamda İKV'nin tutumu değişmiştir; Katma Protokol'le belirlenen geçiş sürecinin kısa olduğunu, dolayısıyla sanayileşmemizi ve rekabet gücümüzü olumsuz etkileyeceğini belirten, gümrük birliğine karşı raporlar yayınlayarak olumsuz bir tavır içine girdiğini gözlemliyoruz. İKV'nin AT ile ilişkilerde 1960'larda Batılılaşma ve ekonomik kalkınma arasında yansıttığı uyumun 1970'lerde bozulduğunu, gümrük birliği sürecindeki sorunlardan dolayı ilişkilerde ekonomik kalkınma konularının ağırlık kazandığını gözlemliyoruz.

1970'lerdeki gümrük birliği sürecinde yaşanan çalkantılı ortam Türkiye'nin bu konularda yoğunlaşan bürokrasisi içindeki resmi aktörlerini de etkilemiştir. Geleneksel olarak Avrupa ve AT ile ilişkilerimizi yürüten Dışişleri Bakanlığı 1970'lerin çalkantılı ortamında da ilişkilere Batılılaşma ekseninde olumlu bir şekilde yaklaşırken, bu dönemde yaşanan ekonomik sorunlar ve gümrük birliği tartışmaları

nedeniyle AT ile ilişkilerimiz açısından önem kazanan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ise bu ilişkilere ekonomik kalkınma ve sanayileşme ekseninde bakmıştır. DPT, gümrük birliğinin geçiş sürecinin sanayileşmemizi ve dönemin ithal ikameci kalkınma stratejisini olumsuz etkileyeceği görüşünü savunmuş, Dışişleri ve DPT gibi iki önemli kurum AT ile ilişkilere farklı yaklaşıma başlamışlardır. Batılılaşma ve ekonomik kalkınma gibi başlangıçta uyum içinde olan önemli konularda ciddi ayrılıklar yaşanmaya başlarken, gümrük birliği geçiş süreciyle birlikte kalkınma eksenindeki tartışmalar döneme damgasını vurmuştur. Batılılaşmanın ve dolayısıyla AT ile ilişkilerin kalkınma ve sanayileşmeyi yaratmayabileceği şeklindeki görüşler sıkça dile getirilmeye başlanmış, geniş kamuoyunun da dahil olduğu bu alevlenen siyasi tartışma ortamında "onlar ortak, biz pazar" sloganları yaygınlaşmıştır. Ankara Anlaşması'yla başlayan ve 1960'larda olumlu seyreden AT ile ilişkiler 1970'lerde hem gümrük birliğiyle ilgili süreçte hem de Kıbrıs sorunuyla ilgili yaşanan gelişmelerden dolayı sancılı bir döneme girmiştir.

Türkiye-AT ilişkilerinde bu süreçler yaşanırken üniversitelerin bu konuya ilgisi sınırlı kalmış, AT konusu resmi çevrelerin ve özel sektörün konusu olarak şekillenmiştir. Bu dönemde siyasi ve iktisadi konularda en ağırlıklı kurum Ankara Üniversitesi'nin "Mülkiye" olarak bilinen Siyasal Bilgiler Fakültesi'di. Mülkiye siyasal bilgiler alanında ve özellikle Türkiye merkezli iç ve dış politika konularında yoğunlaşmıştı. AT ile ilgili konular uluslararası teşkilatlanma ve uluslararası politika gibi derslerin müfredatında yer alıyordu. Diğer üniversitelerde de durum farklı değildi, AT ve Türkiye-AT ilişkilerini inceleyen ayrı dersler dikkat çekmiyordu. İktisat ve Hukukla ilgili kürsülerde de ayrı dersler yerine AT konusu daha genel derslerin müfredatında yer alıyordu. Bu dönemde üniversiteler kürsü sistemi içinde geleneksel bir şekilde oluştuğundan yeni ve gelişen konuları müfredata dahil etmek kolay değildi.

Üniversitelerin AT ve Türkiye-AT ilişkileri alanında canlanmaları Türkiye'nin AT'ye 1987 yılında yaptığı tam üyelik başvurusuyla başlamıştır. Resmi ilişkilerin etkisi altında olan bu alan resmi ilişkilerde önemli bir süreç yaşanmasıyla Ankara ve İstanbul'da iki üniversitede önemli bir atılım yaşamıştır. Tam üyelik başvurusunun ardından Marmara Üniversitesi'nde Avrupa Topluluğu Enstitüsü ve Anka-

ra Üniversitesi'nde Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi faaliyete geçmiştir. Bu alanda önemli dönüşüm sağlayan bu iki kurum, bu konuda hem eğitim hem de araştırma boyutlarının gelişmesinde öncü rol üstlenmişlerdir. Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü yüksek lisans ve doktora programları oluşturarak bu alandaki ilk derslerin yaratılmasına katkıda bulunmuştur. Enstitü'nün kurucu müdürü Profesör Haluk Kabaalioğlu'nun önderliğinde bu alandaki derslere Avrupa'nın önde gelen akademisyenleri de misafir konuşmacı olarak katılmışlardır. Bu alandaki ilk enstitü olan ve Parlamento'dan geçen bir kararla kurulan Avrupa Topluluğu Enstitüsü kendi müfredatını oluştururken, aynı zamanda da kendi akademik kadrolarını yaratabiliyordu. Bu avantaj sayesinde Enstitü'nün hem bu alanda akademisyen yetiştirmede hem de yetişen akademisyenlere olanak sağlamak açısından büyük katkıları olmuştur. Profesör Kabaalioğlu, aynı zamanda TUNAECS'in (Turkish University Association for European Community Studies) kurulmasına öncülük ederek ve bu konuda çalışanların bir araya gelmesini sağlayarak, Türkiye'de Avrupa Çalışmaları alanında "camia" oluşmasında da önemli bir rol oynamıştır. Profesör Kabaalioğlu ve bu Enstitü'nün akademisyenleri hem eğitim alanında hem de yayınlarıyla bu alanın gelişmesinde kritik katkılarda bulunmuşlardır.

Bu dönemde faaliyete geçen Ankara Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM) ise faaliyetlerini bu alanda nitelikli bürokrasinin yetiştirilmesi hususunda yoğunlaştırarak alandaki ilk sertifika programlarını yaratmıştır. Akademisyenleri ve bürokrasiyi bir araya getiren bu programlar Türkiye'nin her kademedeki bürokrasinin gelişmesine olanak sağlamış, akademisyenler için de bu alanda çalışan bürokrasiyi tanımak ve bilgilenmek açısından önemli bir platform olmuştur. ATAUM'un Profesör Nahit Töre, Profesör Ahmet Gökdere ve Profesör Tuğrul Arat gibi önder kadroları bu programları oluşturmada öncü rol oynamışlar ve ATAUM'u önemli bir cazibe merkezi haline getirmişlerdir. Aynı zamanda bu dönemde geliştirdikleri derslerle ve yaptıkları yayınlarıyla da büyük katkıları olmuştur.

İstanbul ve Ankara'daki bu yapılanma dışında 1987 senesindeki tam üyelik başvurusunun ardından sonra 1989 yılında faaliyete geçen diğer bir merkez ise

İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi'ndeki Avrupa Topluluğu Araştırma Merkezi'dir (ATMER). ATMER'in bu alanda yüksek lisans ve doktora programlarının gelişmesine katkıda bulunarak eğitim alanında Avrupa Çalışmalarının Ankara ve İstanbul dışında yaygınlaşmasında çok yararlı çalışmaları olmuştur. Merkezin kuruluşunda büyük emekleri geçen Profesör Canan Balkır AT ve AT-Türkiye ilişkilerinin ekonomik boyutlarını inceleyen dersler geliştirmenin yanı sıra bu konularda hem Türkiye'de hem de uluslararası alanda yayınlar yapmıştır.

Avrupa Çalışmaları alanı tam üyelik başvurusundan sonra canlılık kazanırken, bu atılımda ekonomi ve hukuk alanındaki eğitim ve yayın faaliyetlerinin yoğunluğu dikkatleri çekmektedir. Bu dönemde ilişkilerde gümrük birliği boyutundan dolayı iktisadi çalışmalar önem kazanırken, ortaklık ilişkisinin kurumsal ve hukuki özellikleri nedeniyle de hukuk alanındaki katkılar ön plana çıkmıştır. Dönemin Profesör Kabaalioğlu, Profesör Arat, Profesör Günuğur, Profesör Töre, Profesör Gökdere ve Profesör Balkır gibi önde gelen akademisyenleri iktisadi ve hukuki boyutlarda yoğunlaşmış ve bu alanlardaki dersleri ve yayınları ile dikkatleri çekmişlerdir. Bu dönemde ekonomi ve hukuk alanları dışında siyaset bilimi, sosyoloji ve uluslararası ilişkiler gibi sosyal bilimlerin diğer alanlarından katkılar pek görülmemektedir. Aynı zamanda yayınların ağırlığını resmi adaylık başvurusunun etkisiyle Türkiye-AT ilişkileri teşkil etmektedir. Bu dönemdeki eğitim ve yayın faaliyetlerinin temelde Ankara ve İstanbul gibi iki merkezde yer alan az sayıda kurumda yoğunlaşması dikkatleri çeken diğer bir husustur. İzmir'de Dokuz Eylül Üniversitesi'nin bu sürece katılması Avrupa Çalışmaları alanının geleceği için bu dönemde umut verici bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bu dönemdeki eğitim ve yayın faaliyetlerinde ağırlığını yurt içindeki çalışmalar teşkil etmekte, uluslararası faaliyetler ise daha sınırlı kalmaktadır.

ODTÜ'nün Konumu ve Rolü

Türkiye'nin 1987'deki tam üyelik başvurusundan sonra AT ve AT-Türkiye ilişkileri ile ilgili dersler ve yayınlar canlanırken, ODTÜ'nün bu atılımda katkısının sınırlı kaldığını gözlemekteyiz. Bu dönemde Marmara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi bu konuda yoğunlaşan program-

lar geliştirirken, ODTÜ'de AT ve AT-Türkiye ilişkileri siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümü ile ekonomi bölümünde daha genel derslerin içinde yer alıyor, özellikle bu konuda geliştirilen dersler müfredatta bulunmuyordu. Uluslararası İlişkiler bölümü ise Mülkiye kökenli kurucu kadrosunun etkisiyle uluslararası politika, siyasi tarih ve devletler hukuku ağırlıklı "Mülkiye şablonunu" uyguluyor, AT gibi konular bu şablonda yer almıyordu. Uluslararası İlişkiler bölümündeki ilgili akademisyenlerin bu alanda bağımsız dersler geliştirmek için "Mülkiye şablonundan" uzaklaşılan ve ODTÜ'nün geleneklerine ve çalışma tarzına uygun olarak uluslararası ilişkiler bölümünün tekrar yapılandığı 1990'ları beklemesi gerekiyordu. Bölümün ders programının da gözden geçirildiği ODTÜ'ye özgün değerlerin ön planda olduğu bu yapılanma döneminde bölümün akademik kadroları kendi birikim ve uzmanlıkları alanında dersler geliştirme olanağı buldular; bu ortamda benim gibi Avrupa Bütünleşmesi ve AB konusunda yoğunlaşmak isteyen akademisyenlerin dersleri de bölümün lisans programının parçası oldu.

ODTÜ'de diğer kurumlardan farklı olarak Avrupa Çalışmaları ve AB konularında atılım, Türkiye-AB konularının resmi olarak canlandığı bir ortamda değil, bu ilişkilerin sancılı bir süreçten geçtiği 1997 yılında yaşanmıştır. Bu dönemde AB, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan ve Kıbrıs'ın da dahil olduğu kapsamlı bir genişleme sürecine girerken, Türkiye'nin konumu önemli bir tartışma konusu haline gelmişti. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin "Avrupa'ya dönüş" süreçleri gündemde ön plana çıkmış, Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemindeki Avrupa için önemi ise geri plana düşmüştü. Bu ortamda hem Avrupa ve AB'de yaşanan süreçleri ve tartışmaları, hem de Türkiye-AB ilişkilerine olası etkilerini yakından incelemek kritik önem kazanmıştı. Bu düşünceleri paylaşan İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nin farklı bölümlerinden bir grup öğretim üyesi 1997 yılında ODTÜ'de Avrupa Çalışmaları Merkezi oluşturma yönünde girişimde bulundular. İşletme Bölümü'nden Profesör Ali Gitmez, Ekonomi Bölümü'nden Profesör Huricihan İslamoğlu ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden benim de içinde bulunduğum bu girişim ODTÜ'de bu alanda çalışan akademisyenlerin arasındaki işbirliğini artırarak birikimlerini yansıtmayı amaçlarken, aynı zamanda Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin

Türkiye-AB ilişkilerini de içerecek şekilde Avrupa ilişkilerine daha kapsamlı yaklaşmasını ve ODTÜ misyonuna uygun olarak uluslararası bağlar kurarak, uluslararası katkıya yönelmesini öngörüyordu.

ODTÜ Avrupa Çalışmaları girişimi hem bu alandaki birikimini yansıtacak araştırma faaliyetlerini geliştirmeyi, hem de bu alanda uluslararası katkıda bulunacak eğitim programları yaratmayı hedeflemekteydi. Üniversitenin ve Fakültenin 1980'lerde geçtiği sancılı ve sıkıntılı süreçlerden sonra bu girişimin temel sorunlarından birisi Merkezin nasıl ve hangi kadrolara dayanarak belirlenen hedeflere ulaşabilecek uygun bir yapılanma sağlayabileceği konusuydu. Bu alanda daha önce kurulan merkezler ve enstitüler üst düzeyde resmi kararlarla rektörlüklere bağlı veya bağımsız bir şekilde kurulmuşlardı. Rektörlüğe bağlı olmanın karar alma merkezine yakınlık ve gerekli kadroların temini bakımından önemli yararları olabiliyordu, ancak akademik birikimi yansıtmaması ve iş birliği ortamını zenginleştirmesi açısından da merkezi yapılanmanın sakıncaları ortaya çıkabiliyordu. Fakülte bünyesinde bir Merkez yaratmak ise bu alanda çalışanlar arasında iş birliğini daha verimli bir şekilde artırma ve akademik nitelikleri ön plana çıkarma potansiyeli taşıırken, kadro temini ve kurumsal ağırlık açısından sorunlar barındırıyordu. Bu konudaki düşünceler dönemin Fakülte Dekanı Profesör Ahmet Acar'la yoğun fikir alışverişi içinde gelişti ve Fakülteye bağlı bir Merkez oluşturulmasına karar verildi.

Fakültenin ilk merkezi olan Avrupa Çalışmaları Merkezi Dekan Profesör Acar'ın girişimiyle Üniversite Yönetim Kurulu'nun kararıyla Ağustos 1997 yılında faaliyete başladı. Fakülte'ye bağlı bu girişim resmi kaygılara mesafeli olması ve akademik önceliklere ağırlık vermesiyle bu alandaki diğer girişimlerden farklılaşıyordu. Aynı zamanda Fakülte'de bu alanda çalışan akademisyenleri bir araya getirerek iş birliğini artırma potansiyeli de taşıyordu. Ancak, üniversitelerde merkezler yasal statü açısından rektörlüklere bağlı olduğundan, Fakülte'ye bağlı olan Avrupa Çalışmaları Merkezi resmi süreçlerde "statü" sorunuyla karşılaşma riskini taşıyordu. Bu nedenle kendi akademik kadrosunu ve yardımcı personelini yaratma açısından da zorlu bir süreçte giriyordu. Bu zorlukları aşmak için Fakülte'nin ve bölümlerin desteği kritik önem arz ediyordu.

ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi, Türkiye-AB ilişkilerinin girdiği sancılı sürece paralel olarak üniversite içinde farklı bir idari ve akademik yapıda şekillendi. İlk kuruluş yıllarında Fakülte'deki birikimi yansıtmak ve iş birliğini artırmak çabasıyla dekanlığın ve bölümlerin temsil edildiği bir Yönetim Kurulu oluşturdu ve böylece karşılaşılabilecek sorunları tartışmak ve aşmak yönünde çalışma tarzını şekillendirecek bir yönetim modeli ortaya çıktı. Fakülte'nin dört bölümünden birer temsilcinin ve dekanın yer aldığı yönetim kurulu, iş birliği içinde bölümlerinde bu alanın gelişmesini sağlarken, aynı zamanda Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin öncü kadrolarını oluşturarak, bölümlerinde bu alanda akademik kadroların gelişmesine yardımcı olacaklardı. İşletme Bölümü'nden Profesör Ali Gitmez, Ekonomi Bölümü'nden Doçent Aylin Ege, Siyaset ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden Profesör Şinasi Aksoy ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden benim yer aldığım yönetim kurulu, dekan Profesör Acar'ın da onayıyla Merkez Direktörlüğü'ne beni seçti. Dekan Acar ve yönetim kurulu üyeleriyle Fakülte'de Avrupa Çalışmaları konusunda araştırma ve eğitim alanında ortak bir platform yaratmak gayesiyle uzun soluklu bir sürecin içine girdik.

Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin ilk yılları Fakülte içindeki bu alandaki potansiyeli mümkün olduğu kadar Merkez bünyesine çekmek ve Bölümlerdeki genç akademisyenlerin ve asistanları bu alana teşvik etmek yönünde şekillendi; hedef bu alanda Merkezin öncü akademik insan gücünü geliştirmektir. Aynı dönemde Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı görevini de yürüttüğümünden ve bu dönemde Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün yeniden yapılanma sürecinde Avrupa Çalışmaları alanı önem kazandığından, ben de bu yöndeki çabalarımı artırdım. Fakültede bu alandaki akademik ilgi ve iş birliği artarken Merkez Yönetim Kurulu araştırma ve eğitim konularında yoğunlaşmaya başladı ve bu alanda eğitim konusunda Merkez'in öncü rol üstlenmesine, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin Merkez bünyesinde birlikte, birbirini destekleyecek şekilde iç içe yürütülmesine karar verildi. Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yer alan ve ana bilim olarak örgütlenen lisans üstü faaliyetlerin ODTÜ'de fiilen Avrupa Çalışmaları Merkezi bünyesinde yaratılması yönünde oluşan anlayış sonucunda bu konudaki yüksek lisans programının Merkez tarafından başlatılması yönündeki girişimlere ağırlık verildi. Üniversitelerde lisans üstü prog-

ramlar Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde anabilim tarzında örgütlendiğinden, Merkez'in girişimi bu yapılanmaya şeklen uyulmasını, ancak fiilen bu alandaki yüksek lisans programının Merkez tarafından koordine edilmesini hedefliyordu. Bunu gerçekleştirmek için ise Sosyal Bilimler Enstitüsü ile diyalog halinde Avrupa Çalışmaları Merkezi yönetim kurulu üyelerinden Profesör Ali Gitmez Avrupa Çalışmaları Anabilim Başkanlığını üstlendi; böylece bu alandaki yüksek lisans programı Merkez'in içinde olduğu, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin birlikte gelişebileceği bir zemine oturdu. Merkez bünyesinde eğitim ve araştırma faaliyetlerinin iç içe geçmesi Fakülte'de bu alandaki akademisyenler arasında iş birliğini artırırken, aynı zamanda bu alanda nitelikli "takım çalışması" ortamının da yaratılmasını sağlıyordu. Bu alanda uzmanlaşan Sevilay Elgün Kahraman'ın yanı sıra Özgehan Şenyuva, Başak Kale, Asuman Göksel ve Zerrin Torun gibi bu konuda Fakülte'nin farklı bölümlerindeki genç kadroları için de önemli bir iş birliği ve çekim merkezi haline gelmiştir. Bu ortamda Siyaset ve Kamu Yönetimi Bölümü'nün desteğiyle Merkez'in gelişmesine önemli katkılarda bulunacak Özgehan Şenyuva Merkez'in ilk asistanı oluyordu.

Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin koordine ettiği Avrupa Çalışmaları yüksek lisans programı 2001 yılının ikinci döneminde faaliyete geçti. Bu program Merkez'in sadece eğitim alanında değil, araştırma açısından da canlanması yönünde kritik bir eşik oldu. Aynı zamanda Türkiye'de 1999 Helsinki Zirvesi sonrasında resmi ilişkilerin dışında toplumsal aktörlerin de katıldığı "gayri-resmi bütünleşme" süreçlerinin önem kazandığı döneme denk geldiğinden Program'ın kısa sürede Avrupa'daki bu alandaki ağlarla ve kurumlarla yakınlaşma potansiyeli ortaya çıktı. Helsinki Zirvesi sonrası "gayri-resmi bütünleşme" sürecinin yansımalarının önemli bir göstergesi de Türkiye'nin eğitim ve akademik olarak bu alandaki Avrupa ağlarına girmesidir. Bu alandaki önemli ağlardan "Jean Monnet" programına Türkiye'nin 2001 yılında dahil olmasıyla, Avrupa Çalışmaları yüksek lisans programında benim verdiğim "Avrupa Bütünleşmesinin Siyaseti" dersi de dahil olmak birçok ders bu program çerçevesinde ödüllendirildi ve böylece bu alandaki Avrupa'daki akademisyenlerle iş birliği olanakları arttı. Bu program oluştuktan kısa bir süre sonra, 2002 yılında, Avrupa Çalışmaları alanında "Avrupa Bütünleşmesinin Siyaseti" konusunda kürsü başkanlığı ödülü Merkez'deki meslek-

taşlarının başvurusu üzerine bana verildi. Bu ödülün sonucu olarak Avrupa Çalışmaları yüksek lisans programı hem Avrupa’da tanınır hale geldi hem de Avrupa’daki eğitim ve araştırma ağlarının içine girmesi kolaylaştı.

Bu olumlu gelişmeler nedeniyle Avrupa Çalışmaları yüksek lisans programı kısa sürede önemli bir cazibe merkezi oldu. Program bir yandan Ankara’da bu alanda kendilerini akademik olarak geliştirmek isteyen bürokrasiye olanak sağlarken, diğer yandan da bu konuda uzmanlaşacak ve doktora yapacak nitelikli akademik kadroların yetiştirilmesini hedefliyordu. Programın ilk öğrencileri arasında Helsinki Zirvesi’nden sonra Türkiye’nin AB sürecini koordine etmek üzere 2000 yılında kurulan Avrupa Birliği Genel Sekreterliği’nin çok sayıda nitelikli uzman yardımcıları varken, aynı zamanda bu alanda zamanla önemli akademik katkılar yapan ve bu alanın gelişmesini sağlayan Başak Alban, Çiğdem Üstün, Elif Uzgören ve Ayselin Yıldız da bulunuyordu. Böylece Program bu konuda yetişen bürokrasi ve akademik çevreleri bir araya getirme ortamını da yaratıyordu. Programın bu ilk öğrencileri Merkez’in ilk eğitim ve araştırma projelerini de “aşağıdan yukarıya” bir yaklaşımla birlikte yarattılar. Programın ilk öğrencilerinden Başak Alban, Merve Uslu, Burcu Özdemir, Ayselin Yıldız ve Ali Emre Yılmaztürk birlikte Merkez’in ilk projeleri olan “Avrupa’yı Araştırmak: Genç Araştırmacılar Gözünden Avrupa Bütünleşmesi” ve “Kimlik Kartı Olarak Avrupa” başlıklı çalışmaları başlattılar. Bu araştırmalar yoluyla öğrencilerimiz Avrupa’nın bu alanlardaki merkezleriyle ilişkiye girerken, Avrupalı öğrenciler de Avrupa Çalışmaları Merkezi’ni, bu alandaki akademisyenleri ve öğrencileri yakından tanıma fırsatı buluyorlardı. Bu projeler genç araştırmacılara “takım çalışmasının” önemini gösterirken, Başak Alban gibi Merkez’e ve Avrupa Çalışmaları alanına katkıda bulunacak akademisyenlerin de yetişmesine olanak sağlıyordu.

Avrupa Çalışmaları Merkezi hem eğitim hem de araştırma faaliyetlerinde ODTÜ’nün misyonuna uygun bir şekilde uluslararası iş birliğini ve bu alanda katkı yapmayı ön planda tutmuştur. Kuruluşun ilk yıllarında 1998 ve 2000 de British Konsey’in (Council) desteğiyle Antalya’da ve Londra’da Türkiye’nin AB ile ilişkilerinin tartışıldığı kapsamlı iki toplantı düzenlemiştir. Erdal İnönü ve Birleşik Krallığın eski Dışişleri ve Savunma Bakanlarından Sir Malcolm

Rifkind’in hamiliğinde düzenlenen bu toplantılar Türkiye’nin ve Avrupa’nın önde gelen akademik, gazeteci ve siyasi kadrolarını bir araya getirerek Türkiye-AB ilişkilerini çok boyutlu, AB dinamikleri ışığında ve Avrupa’daki tartışmalarla iç içe incelemeyi hedeflemiştir. Özellikle AB’nin Merkezi ve Doğu Avrupa’ya genişleme sürecinin gündemde olduğu ortamda bu ülkelerden de birçok katılımcının olduğu bu konferanslar da bu ülkelerin deneyimleri de ele alınmış ve bu alanlarda çalışanlarla yakın iş birliği olanakları ortaya çıkmıştır. Bu toplantılarda geliştirilen ilişkiler sonucu Birleşik Krallığın bu alandaki önemli merkezlerinden Sussex Üniversitesi’nin Profesör Helen Wallace ve Profesör Jim Rollo önderliğindeki Avrupa Çalışmaları Merkezi’yle birlikte AB’nin “Köprüler Programı” üzerinden alınan destekle AB dinamiklerini, genişleme ve derinleşme süreçlerini kapsamlı inceleyen sertifika programı düzenlenmiştir. Bu programa Avrupa’nın önde gelen araştırmacıları konuşmacı olarak davet edilmiş, böylece iş birliği olanakları geliştirilmiştir. Sertifika programının öğrencileri de özenle seçilmiş, bu alanda nitelikli insan gücü yetiştirmek isteyen Avrupa Birliği Genel Sekreterliği gibi kurumlardan başvurulara ve genç akademik çevrelere öncelik verilmiştir. Programda Avrupa’nın önde gelen araştırmacılarıyla Türkiye’nin genç ve nitelikli insan gücü bir araya getirilmiş ve bu alanda faaliyet gösteren diğer sertifika programlarından farklı olarak Türkiye-AB ilişkileri AB’nin dinamikleri kapsamında incelenmiştir.

Bu dönemde uluslararası iş birliğiyle geliştirilen sertifika programlarının yanı sıra, Akdeniz ülkelerini kapsayan Türkiye’den ODTÜ, Sabancı Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi’yle birlikte Avrupa’dan ve Akdeniz ülkelerinden birçok üniversitenin dahil olduğu yaratıcı yönü ağır basan bir yüksek lisans programı (MEMA-Avrupa-Akdeniz İlişkileri Yüksek Lisans Programı) oluşturulması yönünde girişimde bulunuldu. Ortak yüksek lisans derecesi verilmesini de hedefleyen pilot çalışmalar yapılmasına karşın programı sürdürmek için gerekli mali kaynak bulmakta yaşanan sıkıntılardan dolayı bu yaratıcı yüksek lisans programı gerçekleşemedi. Ancak bu girişim Avrupa ve Akdeniz ülkelerinden birçok kurumla ilişkilerin ve iş birliğinin artmasına olanak sağladı.

Avrupa Çalışmaları Merkezi’nin ilk yıllarından itibaren ağırlık verdiği araştırma konularının arasında Kıbrıs’taki iktisadi, siyasi ve sosyal değişim süreçle-

rinin incelenmesi gelmektedir. Bu alanda Türkiye'de yapılan çalışmaların azlığını da dikkate alarak, bu konuda Kuzey Kıbrıs'tan araştırmacıları da içerecek uzun soluklu bir "takım çalışması" başlatıldı. Kıbrıs'ın yaşadığı AB sürecinin nasıl bir değişim yarattığı sorunsalını da inceleyen bu çalışma başlangıçta Güney Kıbrıs'ı da içermesine karşın araştırma zorluklarından dolayı Kuzey Kıbrıs üzerine yoğunlaştı. ODTÜ Bilimsel Araştırma Projesinden (BAP) 1998 yılında alınan fonla Merkezde başlayan ve zaman içerisinde TÜBİTAK'tan alınan destekle devam ettirilerek uzun bir sürece yayılan çalışma, Ali Gitmez, Galip Yalman ve benim de dahil olduğum bir çalışma grubunun öncülüğünde yürütüldü. Zaman içerisinde bu gruba doktora öğrencimiz Nilgün Öner de katıldı. Kuzey Kıbrıs'ta yaşanan değişim süreçlerini araştırmak hedefiyle Kıbrıs Türk Toplumunun kanaat önderleri ile derinlemesine mülakatlar ile geniş bir kamuoyu yoklamasını da içeren alan çalışması bu konuda önemli bir birikim yaratırken, aynı zamanda da Kuzey Kıbrıslı araştırmacılar ile iş birliğini artırmıştır. Bu konuda ODTÜ'de Kuzey Kıbrıs'tan araştırmacıların davet edildiği birçok toplantı düzenlenmiş, Merkez araştırmacıları uluslararası toplantılara katılmış ve uluslararası katkılarda bulunmuştur. Avrupa Çalışmaları Programı'nın ilk yüksek lisans öğrencilerinden ve ardından doktora öğrencimiz de olan Nilgün Öner doktora tezinde Merkez bünyesinde yapılan alan çalışmasından da yararlanarak Kıbrıs konusunun az çalışılan boyutu olan "ekonomi politikası" üzerine çok değerli katkı yapmıştır.

Avrupa Çalışmaları Merkezi, AB-Türkiye ilişkileri açısından zorlu bir sürecin başlangıcı olan 1997 yılının sıkıntılı ortamında kuruluşunun ardından kısa sürede hem eğitim alanında hem de araştırma alanında önemli mesafe kat etmeyi başarmıştır. Bu durumun gelişmesinde ODTÜ'nün nitelikli insan gücünün ODTÜ'nün bir diğer gücü olan "takım çalışması" prensibi etrafında bir araya gelmesi önemli rol oynamıştır. Aynı zamanda Merkez'in kurulmasından kısa bir süre sonra Helsinki Zirvesi'nin ardından Türkiye'nin Avrupa ve AB'nin eğitim ve araştırma ağlarında yer alması eğitim ve araştırma faaliyetlerinin "uluslararasılaşması" için uygun ortam yaratmıştır. Helsinki Zirvesi'nden sonra Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde resmi bağların gelişmesinin yanı sıra "gayri-resmi" toplumsal ağların da güçlenmesi sonucu eğitim ve araştırma alanlarında akademisyenler ve öğrenci-

ler açısından Avrupa merkezli kurumlarla iş birliği olanakları artmıştır. Bunun sonucu olarak Türkiye'de 2000'li yıllarda Avrupa Çalışmaları alanının Avrupa bütünleşmesi jargonuyla hem "genişlediği", hem de "derinleştiği" bir sürece girdiğini gözlemekteyiz. Bu döneme dek Ankara, İstanbul ve İzmir'de sayılı kurumda yoğunlaşan alanın bu merkezlerden farklı kurumlara doğru genişlemesinin yanı sıra Avrupa Çalışmaları alanının coğrafi olarak genişleyerek tüm Türkiye'ye yayıldığına şahit oluyoruz. Ankara ve İstanbul'da ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesi de dahil olmak üzere birçok kurum bu alanda önemli girişimlerde bulunurken, Antalya ve Gaziantep gibi şehirlerde de bu konuda yürütülen faaliyetler dikkatleri çekmektedir. Bu dönemde Avrupa Çalışma faaliyetleri yalnızca genişlemekle kalmamış, aynı zamanda çalışma konuları itibarıyla derinleşmiştir. Bu alana akademisyenlerin ilgisinin artmasıyla ekonomi ve hukuk alanlarının yanı sıra, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, sosyoloji ve kültürel çalışmalar konularında da yoğunlaşmalar başlamış; bu alanlarda disiplinler arası yaklaşımların ve iş birliğinin arttığı bir döneme girilmiştir. Türkiye'de bu alanın eğitim ve araştırma katkılarıyla hatırı sayılır "akademik" bir çalışma alanı olarak gelişmesinin önü açılmıştır. Bu gelişmede Türkiye'nin 2000'li yıllarda AB'nin Jean Monnet ağı ve Bilimsel Çerçeve Programları gibi eğitim ve araştırma ağlarının gelişmesinin rolünün altını çizerken, bu ağlara giren ve rekabetçi bir şekilde başarılı olan nitelikli akademik kadroların ve öğrencilerin katkılarının da önemini vurgulamalıyız. ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi de nitelikli insan gücü ve "takım çalışmasıyla" bu dönemde başlangıç sıkıntılarını atlattığı ve alanında önde gelen merkezlerden biri olma yolunda aşama kaydetmiştir.

Merkez'in Dönüşümü ve Altın Dönemi

ODTÜ Avrupa Çalışmaları'nın gelişiminde kritik dönüm noktası 2005 yılında "Mukayeseli Avrupa Araştırması" (CES-CER) projesini yoğun bir rekabet ortamında ODTÜ'ye kazandırmış olmasıdır. AB'nin 6'ncı Bilimsel Çerçeve Programı çerçevesinde Türkiye, Bulgaristan ve Romanya gibi aday ülkelerde araştırma alanında "mükemmeliyet merkezleri" oluşturmak amacıyla açılan çağrıya bu ülkelerden birçok başvuru olmuş, Avrupa Çalışmaları Merkezi

yukarıda da vurguladığım nitelikli insan gücü ve takım çalışması sayesinde başarılı olmuştur. Merkezin eğitim boyutunun gelişmesinde nasıl 2001 yılında başlatılan Avrupa Çalışmaları Yüksek Lisans Programı önemli bir eşiğe, CES-CER projesi de araştırma alanında Merkez'in sıçrama yapmasına olanak sağlamıştır. Sosyal Bilimler alanında bu büyüklükte projelerin Türkiye tarafından kazanılmasının bu dönemde ne kadar mümkün görünmediğini proje başvurusu sırasında bu konularda koordinasyonu sağlayan TÜBİTAK'ın yetkililerinin başvurumuz karşısında yaşadığı şaşkınlıkta gözleme olanağı bulmuştum. Boşuna uğraştığımızı, şansımız olmadığını açıkça dile getirmişlerdi. Bu bakışın kendi üniversitemizde bile yaygın bir görüş olduğuna projeyi kazandığımızda şahit oldum. AB Komisyonu'nun bu alandaki uzmanlarının Türkiye'de bu çağrışı başarıyla geçenlerle İstanbul'da yaptığı toplantıda; üniversitemizin özellikle mühendislik alanında başarılı olmuş projelerinin temsilcileri sosyal bilimler alanında böyle büyük bir proje kazanmamız karşısında şaşkınlıklarını ifade etmişlerdi. ODTÜ'de bu tip büyük projeleri mühendislik bölümleri kazandılarından, sosyal bilimler alanında Merkez'in başarıyla çıkması ODTÜ'de bile şaşkınlık yaratırken, Merkez için yeni ufuklar açılmasına olanak sağlamıştır.

CES-CER Avrupa Çalışmaları araştırma alanına "mükemmeliyet merkezi" kurmayı amaçlayan, sosyal bilimler alanında o zamana dek yaşanmamış, farklı boyutları içeren çok kapsamlı bir girişimdi. Araştırma merkezinin alt yapısının geliştirilmesi yanı sıra nitelikli insan gücü ile donanımını ve Avrupa'nın önde gelen araştırma merkezleriyle iş birliğini artırmayı sağlayacak maddi olanakları da içeriyordu. En önemli özelliği Avrupa Çalışmaları alanında doktorasını tamamlamış veya tamamlamakta olan nitelikli "araştırmacı" (research fellow) kadroların istihdam edilmesine olanak sağlamasıydı. Türkiye'de araştırma merkezlerinde olmayan ve yurt dışındaki nitelikli merkezlerin temel unsurlarından tam zamanlı yedi araştırmacı bu projeye Merkezin bünyesinde yer alıyor, böylece fakülte mensuplarından, lisans üstü öğrencilerden ve araştırmacılarından oluşan "araştırma ekipleri" yaratılması mümkün hale geliyordu. Aynı zamanda CES-CER istihdam edilen araştırmacıların en iyi şekilde gelişmelerini sağlamak için Avrupa'nın önde gelen araştırma kurumlarına da araştırma ziyaretleri yapmalarına olanak sağlıyordu. Bu araştırma ziyaretlerinin sonucu araş-

tırmacıların kendi alanlarında birikimi artarken, aynı zamanda da Merkez'in Avrupa'nın önde gelen araştırma kurumlarıyla iş birliği geliyordu.

CES-CER Avrupa Çalışmaları alanında "kapsamlı güvenlik" konularında yoğunlaşmayı hedefleyen bir girişimdi. Türkiye'de güvenlik konularına dar bir çerçevede yaklaşıldığı noktasından hareketle, değişen koşullarda bu bakışın sorunlu olduğu savunularak, güvenlik alanına sosyal, iktisadi boyutları da katmanın, dolayısıyla daha kapsamlı yaklaşımın gerekli olduğu ortaya konulmaktadır. Bugünkü çalkantılı uluslararası ortamda "kapsamlı güvenlik" yaklaşımlarının ön planda olduğu düşünüldüğünde, bu girişimimizin ne denli geleceğe dönük bir bakış açısı olduğunu anlayabiliriz. Bu yaklaşımımızdaki amaç hem Türkiye'den güvenlik alanında farklı yaklaşımların gelişmesine olanak sağlamak, hem de Fakülte'nin farklı bölümlerdeki Avrupa Çalışmaları alanındaki birikimini kapsamlı bir konu etrafında bir araya getirmektir. Projeyi hazırlayan uluslararası ilişkiler, siyaset ve kamu yönetimi, ekonomi ve işletme bölümlerinden fakülte mensupları ve Kıvanç Ulusoy gibi eski öğrencilerimizden oluşan "takım çalışması" kapsamlı ve farklı bir odak noktasının hem yaratıcı olacağını hem de geniş bir iş birliği yaratacağını öngörmüşlerdi. Proje kapsamında da bu alana katkıda bulunma potansiyeli olan araştırmacılar istihdam edildi. Güvenlik alanına "kapsamlı" yaklaşmak aynı zamanda Türkiye'nin "komşuluk" konularının da incelenmesini ve bu konuların dar askeri çerçeveden değil, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla ele alınmasını da gerekli görüyordu. Bu çalışmalar yapılırken Avrupa'nın önde gelen araştırma kuruluşlarıyla iş birliği içinde "mukayeseli" araştırmalar hedeflenmekteydi.

CES-CER gibi çok boyutlu büyük bir projenin kazanılması ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi'ni sadece Türkiye'de değil, Avrupa'da da önemli bir cazibe merkezi haline getirdi. Bu çağrışı başvurumuzda şaşkınlığını gizleyemeyen TÜBİTAK, başarımız sonucu projemizi desteklemek amacıyla projede yer alan doktora öğrencilerimize burs verdi. Avrupa'nın önde gelen araştırma kuruluşları iş birliği girişimlerinde bulundular, Merkez'e Avrupa'dan misafir araştırmacı başvuruları arttı. AB'nin Bilimsel Çerçeve programlarında yer alan Avrupa'nın birçok araştırma kuruluşundan iş birliği ve ortaklık çağrıları ağırlık kazandı. Bunlar arasında elliden fazla

Avrupa araştırma kuruluşunun yer aldığı “araştırma ağlarının ağı” olan 6'ncı Çerçeve Programında yer alan EU-CONSENT projesini özellikle zikretmem gerekir. Bu proje Avrupa bütünleşmesinin temel dinamiklerinden “genişleme” ve “derinleşme” konularında yoğunlaşıyor, bu alanlardaki önde gelen araştırma kuruluşlarını ve araştırmacıları “mükemmeliyet ağı”nda” bir araya getiriyordu. Araştırmacılar bu alanlardaki araştırmalarını üç yıl boyunca birçok toplantıda paylaşma olanağı buldular, bu alanda önemli yayınlar yaptılar. ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin araştırmacıları bu toplantılara katılarak araştırma ağlarının içine girme, Türkiye'nin AB ile ilişkilerini hem AB'nin önemli dinamikleri çerçevesinde hem de “mukayeseli” olarak değerlendirmek olanağı buldular. Merkez'in bu projeye katılımı aynı zamanda projenin yürütücüsü Köln Üniversitesi Jean Monnet Mükemmeliyet Merkezi Başkanı ve Avrupa'nın bu alandaki önde gelen akademisyenlerinden Profesör Wolfgang Wessels ile de uzun soluklu ilişkilerinin başlamasına ve çok sayıda araştırma projesinde iş birliği olanaklarının doğmasını sağlamıştır. EU-CONSENT projesiyle başlayan çok boyutlu ve uzun döneme yayılan bu iş birliği Merkez araştırmacılarına AB dinamiklerini yakından incelemek ve katkıda bulunmak yönünde önemli ufuklar açmıştır.

Bu dönemde CES-CER ile araştırma alanında büyük bir atılıma giren Merkez EU-CONSENT ile de Avrupa'nın önde gelen araştırma ağlarının içinde yer alarak, araştırmacılarının katkısıyla birçok araştırma ve eğitim projesine katılmıştır. Bu başarılı dönemin sonucunda ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi'ne AB Komisyonu tarafından 2007 yılında “Jean Monnet Mükemmeliyet Merkezi” ödülü verilmiştir. Bu ödül Merkez'in Avrupa'da tanınırlığını artırırken, aynı zamanda araştırma ve eğitim alanında iş birliği olanaklarına da büyük bir ivme kazandırıyordu. Bu ödülü, 2008 yılında Merkez'in Avrupa Çalışma alanına katkılarından dolayı Jean Monnet ağı tarafından bana verilen “Yirmi Başarılı Avrupa Çalışmasından Biri” ödülü izlemiştir. Arka arkaya gelen bu başarılarında gösterdiği gibi Merkezin yarattığı “takım çalışması” ortamı hem eğitim hem de araştırma alanlarında meyvelerini vermiştir. Bu süreçte fakülte mensuplarıyla iş birliğinde Merkez'in CES-CER projesiyle istihdam edilen araştırmacıları birçok projenin kazanılmasını sağlamışlardır. Bunların arasında ACCESS-TR gibi IPA Bilgi ve İletişim Progra-

mi'ndan alınan Türkiye-AB süreçlerinin Avrupa'nın önde gelen araştırma kuruluşlarına Gaziantep ve Antalya'daki yerel ağların seferber edilmesi yoluyla daha iyi anlatılmasını içeren iletişim projeleri olduğu gibi, AB'nin 7'nci Çerçeve Programı çerçevesinde gerçekleşen Avrupa'nın yakın çevresi ve komşularıyla ilişkilerini inceleyen EU-4SEAS gibi araştırma projeleri de bulunuyordu.

Bu dönemde Merkez'in girişimleri arasında SİNAN projesini özellikle vurgulamam gerekiyor. SİNAN büyük Mimar Sinan'dan ilhamla Türkiye ile Avrupa arasındaki akademik ağların güçlendirilmesi ve entegrasyonunu amaçlayan yaratıcı boyutları olan bir projeydi. Projenin “isim babalığını” EU-CONSENT projesiyle birlikte yoğun iş birliğine girdiğimiz Profesör Wessels yapmıştı. SİNAN Türkiye'nin merkezi bölgelerinde Avrupa'yla gerçekleşen akademik ağların Türkiye'nin Edirne, Samsun, Tokat ve Van gibi farklı şehirlerine yayılmasını hedefliyordu. ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin Avrupa'da geliştirdiği akademik ağların içine Türkiye'nin farklı şehirlerindeki üniversiteleri de çekmeyi planlıyordu. Bu amaçla Profesör Wessels'in başkanlıklarını yaptığı Köln Üniversitesi Jean Monnet Mükemmeliyet Merkezi ve kırkın üzerinde araştırma ve fikir kuruluşunu bünyesinde barındıran Trans Avrupa Siyasa Çalışmalar Birliği (Trans European Policy Studies Association-TEPSA) ile iş birliği içinde akademik ağların güçlendirilmesi yönünde karşılıklı toplantı ve ziyaretleri de içeren çok boyutlu faaliyetler de bulundu. Bu üniversitelerdeki akademisyenlere Avrupa Çalışmaları alanında dersler geliştirmek yönünde destek olundu, Avrupa'nın bu alanda önde gelen akademik çevreleri ile yakınlaşma olanağı sağlandı. Türkiye'nin Avrupa Çalışmaları alanındaki yerel ağların güçlenmesini ve Avrupa'daki ağlarla yakınlaşmasını hedefleyen bu girişim aynı zamanda Avrupa'da Türkiye'ye ve Türkiye'de Avrupa'ya ilişkin önyargıların da tartışılmasını ve incelenmesini içeriyordu. Bu yönde hem geniş kamu oyundaki hem de kanaat önderleri arasındaki önyargıları inceleyen çalışmalar ve yayınlar yapıldı.

CES-CER nasıl Merkezin araştırma alanında sıçrama yapmasına yol açmışsa, SİNAN da bu ağların güçlenmesini, Türkiye'de ve Avrupa'da yaygınlaşmasını sağlamıştır. Avrupa Komisyonu'ndan alınan desteklerden farklı olarak SİNAN Türkiye'nin Merkezi İhale Birimi'nin Üniversiteler Hibe Programı'ndan

rekabet ortamında kazanılmış önemli maddi destek içeren bir projeydi. SİNAN'ın sağladığı imkanlarla CES-CER projesiyle istihdam edilen araştırmacıların bir kısmının devam etmesi, böylece bu alanda birikimi olan nitelikli insan gücünün Merkez bünyesindeki katkısının sürmesi sağlanmıştır. Merkez bu projeye Avrupa Çalışmaları alanında yerel ağların güçlenmesinde ve bu ağlarla Avrupa'daki ağlar arasında bağlantı kurulmasında önemli bir "köprü" rolü üstlenmiştir. Aynı zamanda CES-CER ile başlayan ve SİNAN ile devam eden süreçte Merkez artan araştırma kapasitesi ve olanaklarıyla Avrupa'nın önde gelen araştırma kurumları için de hatırı sayılır bir cazibe merkezi olmuş, rekabet ortamında kendi kaynaklarını yaratan bir kuruluş olarak iş birliği için cazip bir Merkez haline dönüşmüştür.

Bu sürecin bir yansıması olarak ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi 2009 yılında Avrupa'nın bu alandaki önemli ağlarından kırktan fazla düşünce ve araştırma kuruluşunun üyesi olduğu TEPSA'ya Türkiye'den tek kuruluş olarak ortak üye olmuştur. TEPSA'ya üyelik hem araştırmacılara yeni iş birliği olanakları ve ufuklar açarken, Merkez'in itibarını da güçlendiriyordu. Bu dönemde TEPSA üyeliği yanı sıra Merkez, Avrupa-Akdeniz ilişkileri açısından önemli bir ağ olan EuroMeSCO'nun da üyesi oluyor ve Avrupa'nın çevresi ve "komşuları" konularında da katkı sunacağı platformlarda yer alıyordu. Merkez araştırmacıları AB'nin tek resmi düşünce ve araştırma kuruluşu olan Güvenlik Çalışmaları Enstitüsünden (ISS) özellikle Türkiye-AB ilişkilerini tartışmak üzere davetler alıyorlar ve Merkez'in de yoğunlaştığı "kapsamlı güvenlik" konularında iş birliğiyle birlikte toplantılar düzenliyorlardı. Bu dönemde Merkez araştırmacıları araştırma alanında Avrupa'nın en önde gelen merkezlerinden olan Floransa'daki Avrupa Üniversitesi Enstitüsünün Robert Schuman Merkeziyle de iş birliğini artırarak, bu kurumun düzenlediği ve önemli araştırmaların sunulduğu "Montecatini Çalıştay'larına" katkıda bulunuyorlardı.

ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin büyük bir atılım içinde olduğu bu "altın dönemde" Merkez rekabet ortamında birçok projeyi başarıyla kazanmasının sonucu Avrupa'da ve Türkiye'de birçok ses getiren toplantılar düzenlemiş, Merkez'in araştırmacıları hem kendi adlarına hem de Merkez adına önemli yayınlarda bulunmuşlardır. Bunlar arasında "kapsamlı güvenlik" alanında sosyal ve bölgesel

politikaları Türkiye-AB sürecinde inceleyen Dimitris Tsarouhas, Ebru Ertugal ve Ayşe İdil Aybars'ın derlediği "Gerçek Bölünmeyi Köprülemek" başlıklı kitabı ve komşuluk politikalarının ele alındığı Michele Comelli, Atilla Eralp ve Çiğdem Üstün'ün derledikleri "Avrupa Komşuluk Politikaları ve Güney Akdeniz" ve "Türkiye ve AB: Değişim Süreci ve Komşuluk" başlıklı yapıtları özellikle vurgulamak isterim. Ayrıca SİNAN projesinin sonucu olarak Avrupa Çalışmaları alanına katkı yapan birçok "çalışma tebliği" yayınlanmıştır. Bu dönemde Merkez'de araştırma ziyareti yapan birçok araştırmacı da tebliğle katkıda bulunmuşlardır. Merkez, uluslararası ilişkiler bölümünün düzenlediği özellikle "Avrupa" ve "Komşuluk" başlıklı yıllık konferanslara önemli katkılarda bulunmuştur. Merkez'in bu dönemde istihdam ettiği Kıvanç Ulusoy, Tolga Bölükbaşı, Ebru Ertugal, Ayşe İdil Aybars, Sait Akşit, Burcu Gültekin, Çiğdem Üstün ve Saime Özçürümez bu dönemde elde ettikleri birikimleriyle Türkiye'nin önde gelen üniversiteleri ve araştırma merkezlerinde Avrupa Çalışmaları alanının nitelikli akademisyenleri olmuşlardır.

Bu dönemde Merkez altyapısını ve nitelikli insan gücünü güçlendirirken aynı zamanda başarılarının sonucu araştırmacılarının verimli çalışabileceği yeni bir mekana kavuştu. Başlangıç yıllarında dar ve elverişsiz koşullarda faaliyet gösteren Merkez projelerden Üniversite'ye kazandırdığı maddi katkılarının yararını görerek Fakülte'nin yeni binasında araştırma merkezinin her açıdan etkin çalışabileceği bir ortama yerleşti. Yeni ortam hem kendi araştırmacıları için mekan yaratılırken, hem de misafir araştırmacılar için rahat çalışma olanakları sağlanıyordu. Fakültenin yeni binasında uygun alanı yaratıcı bir şekilde belirleyen Profesör Ali Gitmez'in katkılarını unutamam. Merkezin hızlı inşasında ve bu olanakların sağlanmasında dönemin rektörü Profesör Ural Akbulut'un başarıyı ödüllendiren, çabuk ve pratik yaklaşımını ve dekan merhum Profesör Şinasi Aksoy'un desteklerinin önemini de zikretmem gerekir.

Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin önemli bir dönüşüm geçirdiği bu dönem Türkiye'de Avrupa Çalışmaları alanının da en parlak dönemini teşkil ediyordu. Helsinki Zirvesi'nden sonra 2000'li yılların başında Avrupa Bütünleşmesi jargonuyla "genişleme" ve "derinleşme" süreçlerine giren Türkiye'deki Avrupa Çalışma alanı Türkiye'nin 2005 yılında sorunlu bir şekilde de olsa AB ile müzakere sürecinin başlama-

sıyla daha da ivme kazanmış, Avrupa Çalışmaları alanında eğitim faaliyetleri Türkiye'nin her yöresine yayılmıştır. Bu dönemde Boğaziçi Üniversitesi'nde Kemal Kirişçi ile başlayan ve ODTÜ'de süren Jean Monnet kürsüleri yaygınlaşmış ve zamanla Jean Monnet Mükemmeliyet Merkezlerine dönüşmüştür. Sabancı Üniversitesi'nde Meltem Müftüler-Baç ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Ayhan Kaya önderliğindeki Merkezler bu alanın gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Lisans üstü eğitim programları yanı sıra Avrupa Çalışmaları alanında lisans programları bile ortaya çıkmaya başlamıştır. Eğitim alanındaki bu "genişleme" yanı sıra araştırma alanında "derinleşme" de dikkatleri çekmektedir. Araştırma konularının çeşitlenmesiyle birlikte kuramsal ve kavramsal çalışmaların da artması gözlenmektedir. Özellikle Avrupalılaştırma kavramı üzerine çalışmalar önem kazanmaktadır. Avrupa akademik çevreleriyle iş birliğinin daha da yoğunlaşması ve Avrupa'nın önde gelen dergilerinde ve kitaplarında değerli yayınların yer alması da dikkat çeken bir gelişmedir. Bu durumun ortaya çıkmasında bu alana Avrupa'nın önde gelen üniversitelerinde doktoralarını tamamlamış genç araştırmacıların katılmasının büyük etkisi olmuştur. Aynı zamanda bu dönemde Türkiye'nin Avrupa eğitim ve araştırma alanındaki programlara dahil olmasıyla araştırmacılara Avrupalı meslektaşlarıyla iş birliği yaratma olanakları doğmuştur.

Türkiye'nin önde gelen devlet üniversitelerinde başlayan Avrupa Çalışmaları alanı Sabancı, Koç, Bilgi, Kadir Has, Bilkent gibi vakıf üniversitelerinden Türkiye'nin her yöresindeki üniversitelere yaygınlaşmıştır. Genç araştırmacıların da katılımıyla bu alanda nitelikli bir "camia" oluşmuş ve bu camia iş birliği artırmak için A-NEST (Academic Network for EU Studies in Turkey-Türkiye'de AB Çalışmaları Akademik Ağı) gibi ağlar yaratma girişiminde bulunmuşlardır. Bu alandaki akademisyenleri bir araya getirmeyi hedefleyen A-NEST ağı rotasyon halinde değişik üniversitelerin koordinasyon faaliyetlerini yürüttüğü ve bu alanda "camia" oluşumuna katkıda bulunan önemli bir girişimdir. Türkiye'nin değişik yörelerine yayılmış bu alandaki akademisyenleri bir araya getirmesinin yanı sıra bu alanda gerekli olan "takım çalışması" için de gerekli bir platformdur. Bu alanda "camia" oluşumuna, yaygınlaşmasına ve "takım çalışmasına" önem veren ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin nitelikli insan gücü de bu girişimlere destek olmuştur.

Değişen Ortam ve Karşılaşılan Sorunlar

Avrupa Çalışmaları alanında Türkiye'de Helsinki Zirvesi'nden sonra yaşanan atılım dönemi 2000'lerin sonlarına doğru sekteye uğramaya başlamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında AB için kritik önemi olan Anayasa Anlaşması'nın Fransa ve Hollanda gibi iki kurucu ülkede yapılan referandumlarda reddedilmesinin ve bu süreçlerde Türkiye'nin ve Türkiye-AB ilişkilerinin sürekli olumsuz bir şekilde gündemi etkilemesiyle başlayan gelişmelerin etkisi olmuştur. Türkiye ile AB arasında 2005 yılında başlayan müzakere süreci zaten içinde çok tartışmalı ve sorunlu konular içeriyordu; bu durum yaşanırken Anayasa Anlaşması'yla yaşanan gerginlikler ortamı daha da olumsuz etkiledi. Bu dönemde Almanya'da ve Fransa'da iktidar değişiklikleri ve Almanya'da Merkel'in ve Fransa'da Sarkozy'nin iktidara gelmeleri ve Türkiye'nin AB üyelik sürecine olumsuz bakışları ve bu görüşlerini sürekli dile getirmeleri ilişkilerdeki gerginlikleri artırdı. Bu ortamda AB'nin genişleme politikası özellikle Türkiye'ye ilişkin politikası eleştirilen ve sürekli kamu oylarının gündeminde tutulan bir konu haline geldi. Kıbrıs sorunu çözülmeden Güney Kıbrıs'ın AB üyesi olması gerginlikleri daha da tırmandırdı. Bu tartışmalar sürerken Avrupa 2008 yılından itibaren Avrupa'nın Kuzey ülkeleri ve Güney ülkeleri arasında ilişkileri zedeleyecek ve uzun sürecek "finansal kriz" ortamına girdi. Avrupa'da iç tartışmaların ön plana çıktığı bu değişen ortam genişleme sürecini, özellikle Türkiye-AB ilişkilerini olumsuz etkiledi. Bu gelişmeler Türkiye'deki Helsinki Zirvesi'yle başlayan ve 2000'li yıllarda süren AB sürecine ilişkin olumlu ortamı da değiştirirken hem iktidar hem de muhalefette şüpheli eğilimlerin artmasına neden oldu. Türkiye'nin AB'ye ilişkin yapması gereken reform çalışmaları sekteye uğradı. Toplumsal kesimlerin de AB sürecine ilişkin güvenlerinin sarsıldığı bir döneme girildi.

Avrupa'da ve Türkiye'de değişen ortam hemen olmasa da Türkiye'deki Avrupa Çalışmaları alanını zamanla olumsuz etkiledi. Bu alanda 2000'li yıllarda büyük atılım içine giren ve "genişleyen" ve "derinleşen" eğitim ve araştırma faaliyetleri 2010'larla birlikte duraksama içine girdi. Bu alanda sıçrama yapan eğitim programlarına daha az talep gelmesi dikkatleri çekmeye, bazı programlar ise kapanmaya

başladı. Ancak, 2000’li yıllarda yaşanan “altın dönemin” ve bu dönemde yetişen genç araştırmacıların etkisiyle Avrupa Çalışmaları alanı resmi ilişkilerin bozulmasına karşın özellikle araştırma alanında canlılığını sürdürdü. Bu durumun gelişmesinde Helsinki Zirvesi’nden sonra belirttiğim “gayri-resmi bütünleşme” sürecinde Türkiye’nin Avrupa’nın eğitim ve araştırma ağlarına dahil olmasının ve bu ilişkilerin değişen olumsuz ortamda da devam etmesinin büyük rolü olmuştur. ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi de değişen ortamın etkisi altında kalmış, Avrupa Çalışmaları Yüksek Lisans Programı’na olan yoğun ilgi azalmış, 2005 yılında artan talep üzerine akşam programı olarak başlatılan Avrupa Bütünleşmesi Yüksek Lisans Programı azalan ilgi sonucu sekteye uğramaya başlamıştır. Ancak, Merkez araştırmacıları Avrupa’nın eğitim ve araştırma ağlarındaki ilişkilerini sürdürdüğünden değişen olumsuz şartlara karşın faaliyetlerine dirençle devam etmişlerdir.

Türkiye’de değişen ortamla birlikte ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi bu dönemde kurum içi yaşanan olumsuz gelişmelerin de etkisi altında kaldı. Merkezin oluşumunda dikkatleri çektiğim gibi Merkez bir Fakülte Merkezi olarak şekillenmişti. Bu durumun avantajları olduğu gibi dezavantajları olduğunu da belirtmiştim. Uzun yıllar Fakülte dekanlarının olumlu tavırları ve destekleri ile Fakülte içindeki iş birliği ortamının yansımaları olarak “Fakülte Merkezi” olmanın avantajlarını yaşadık. Fakülte içinde birbirini tanıyan genç akademisyenlerin de ilgisi ve katkısıyla Merkez bünyesinde etkin bir “takım çalışması” yaratıldı. Bu olumlu ortam, dönemin Fakülte Dekanı’nın eşinin Fakülte’nin bölümlerinden birine öğretim üyesi olma isteğinin gerçekleşmemesinden ve yaşanan gelişmelerden Merkezin de yönetim kurulu üyesi olan bir meslektaşımızı sorumlu tutması sonucunda kişisel bir konuyu kurumsal boyuta taşınması ve zamanla tüm Merkezi hedef alan bir tavır içine girmesiyle 2012 yılından itibaren sancılı bir sürece girdi. Kişisel konuların kurumsal boyuta taşınmaması hususu sorumluluk sahibi yöneticilerin şiarı olması gerekirken bu temel ilke ihlal edilmiş, benim de bu konuda dekanlığı desteklemem yönünde girişimlerine olumsuz yanıt alınca, kendisinin de yönetim kurulu üyesi olduğu Merkez’e karşı şimdiye kadar hiçbir sorumlu yöneticide şahit olmadığım “hasmane” bir tutum sergilenmeye başlanmıştır. Bu tavrın sonucu Merkez yönetim kurulu çalışmaları sekteye uğramaya ve Merkez faaliyetleri aksamaya

başlamıştır. Fakülte içindeki bu alandaki iş birliği ortamı da zedelenmiş; Merkez de Fakülte’ye bağlı olmanın sakıncalarını yaşama sürecine girmiştir.

Merkez’in verimli çalışma ortamı sağlayan yeni mekânında kurumsallaşma çabalarını artırması gerekirken, bölümlerle iş birliği yaparak asistan ve Dekanlık’ın desteğiyle yardımcı personel alma süreçleri de sekteye uğramaya başlamıştır. Dekanın bu olumsuz tavrına bu dönemde üniversitelerde giderek artan merkezleşme sonucu araştırma merkezlerinin statüsü hususunda yaşanan olumsuz gelişmeleri de eklemek gerekir. Uzun yıllar Fakülte’ye bağlı Merkez olarak ulusal/uluslararası faaliyetler yürütmüş olan Merkez’in statüsüyle ilgili belirgin bir sorun yaşamamışken, bu dönemde birdenbire Fakülte merkezlerinin “resmi” statüsü olmadığı savı öne sürülmeye başlandı. Ancak Rektörlük’e bağlı merkezlerin kurumsal statülerinin olabileceği dolayısıyla personel istihdam edebilecekleri ve maddi olarak desteklenebilecekleri bu süreçte sıkça vurgulanır bir husus haline geldi. Merkez hem Türkiye’de değişen ortam hem de Dekanlık’ın olumsuz tavrı sonucu sancılı bir dönemdeyken, “kurumsal statüyle” ilgili tartışmaların yaşandığı bir ortama sürüklendi. Dekan bu dönemde bu konuyu kullanarak Merkez faaliyetlerini iyice kilitleyecek yeni bir “yönerge” hazırlanması girişiminde bulundu. Bu yönerge girişimi merkezin kurumsal statü sorununu çözmek yerine Dekanlık’ın Merkez üzerindeki hakimiyetini sağlamayı amaçlıyordu. Bu gelişmeler sonucu Merkez araştırmacıları motivasyonlarını kurumsal bağlarını yitirme sürecine girdiler; araştırma ağlarında yer aldıkları önemli araştırma projeleri “kurumsal” olmaktan ziyade “kişisel” düzeyde olmaya başladı.

Olumsuz gelişmelerin yaşandığı bu dönemde Merkez’le iş birliğinde faaliyet gösteren Fakülte mensupları Avrupa’nın önemli araştırma ağlarıyla iş birliğini sürdürerek hem Jean Monnet ağlarından hem de Bilimsel Çerçeve programlarından araştırma projeleri kazanmayı sürdürdüler. Bunlar arasında TEPSA üyesi olan 16 araştırma kuruluşunun katıldığı Avrupa’nın her yerinden 67 kuruluşun yer aldığı Lizbon Anlaşması’yla AB’de yaşanan süreçlerinin incelenmesi ve eğitime aktarılmasını içeren kapsamlı akademik ağ oluşturmayı hedefleyen projeyi sayabiliriz. Aynı konuda Lizbon sonrası Avrupa’da yönetim konularını inceleyen EUPOLIS projesini de zikredebiliriz. Bu dönemdeki yaratıcı projelerden birisi de Ömür Boyu

Eğitim Programı'ndan alınan destekle Avrupa'nın önde gelen dört üniversitesi ve TEPSA ile birlikte yer alınan Avrupa Çalışmaları alanında ortak doktora programı oluşturma yönündeki PEGASUS başlıklı girişimdi. Ortak doktora müfredatı konusunda önemli çabaların gösterildiği bu girişim ne yazık ki böyle bir programın farklı kurumlarda nasıl tanınacağı konusundaki açmazlardan dolayı çıkmaza girdi. Fakülte mensubu araştırmacıların bu dönemde iş birliğini dirençle sürdürdüklerinin önemli gösterdiklerinden biri de siyaset ve kamu yönetimi bölümü, uluslararası ilişkiler bölümü yanı sıra ekonomi bölümünden de araştırmacıların da yoğun bir şekilde yer aldığı önemli bir 7'nci Bilimsel Çerçeve araştırma projesi FESSUD olmuştur. FESSUD siyasal iktisadın kritik konularından "finansallaşma" üzerine yoğunlaşan İngiltere'den Leeds Üniversitesi'nin koordinasyonunda on beş önde gelen üniversiteden araştırmacıların yer aldığı beş yıl süreli kapsamlı bir araştırma projesiydi. Avrupa'nın 2008 yılından itibaren yoğun şekilde yaşadığı "finansal kriz" bu araştırmayı daha da önemli kılmış; bu alanda Galip Yalman koordinasyonunda Fakülte mensuplarının da katkılarıyla değerli çalışmalar yapılmış ve önemli yayınlar hazırlanmıştır.

Bu dönemdeki Fakülte mensuplarının yer aldığı ve Fakülte Dekan'ının olumsuz tavrının en belirgin yansıması olarak EU-GLOBAL projesini özellikle zikretmek gerekir. EU-GLOBAL Merkez'in veya Fakülte mensuplarının gerçekleştirdiği birçok araştırma projesinden farklı olarak ODTÜ adına benim koordinatörlüğümde 2012-2015 yılları arasında yürütülen bir projeydi. Yedinci Çerçeve Programında Marie CURIE IRSES kapsamında yer alan bu proje Avrupa Araştırma alanında yer alan araştırmacılar ile ABD'nin Berkeley ve Pittsburgh gibi iki önde gelen üniversitesindeki araştırmacılar arasında iş birliği geliştirmeyi ve araştırmacı ziyaretlerinin desteklenmesini hedeflemekteydi. Merkez'le yakın iş birliğinde olan Fakülte mensupları ve eski öğrenci ve asistanımız Yaşar Üniversitesi öğretim üyesi Ayselin Yıldız'ın çabalarıyla kazanılan bu proje TÜBİTAK tarafından da önemli bir başarı olarak görülmüş ve ödüllendirilmiştir. Bu proje kapsamında Avrupa araştırma alanında yer alan projenin ortakları Köln Üniversitesi, Yaşar Üniversitesi ve ODTÜ'den araştırmacıların iş birliğini geliştirmek ve araştırmalarını paylaşmak üzere Berkeley Üniversitesi ve Pittsburgh Üniversitesi'ne araştırma ziyaretleri yapması ve bu üniversitelerden de araştırmacıların karşılıklı ziyaretlerde

bulunması öngörülüyordu. Bu ziyaretlerin yararlı olabilmesi için proje kısa süreli ziyaretlerden ziyade daha uzun süreli (6 aya kadar) ziyaretleri ön plana çıkarmaktaydı. Proje kapsamında yer alan Yaşar Üniversitesi ve Köln Üniversitesi'nden araştırmacılar bu olanaklardan yararlandılar, ancak koordinasyonu üstlenen Fakülte mensubu ODTÜ araştırmacıları ne yazık ki Dekan'ın Merkeze karşı "hasmane" tutumunun bir yansıması olarak gereken izinleri alamadılar. Bunun sonucunda ya ziyaretlerini kısa tutmak ya da araştırma ziyareti açısından verimli olmayan yaz tatilinde yapmak zorunda kaldılar. Sorumlu bir yöneticinin böyle bir başarıyı ödüllendirmesi gerekirken kişisel meselelerden dolayı kurumsal önemi olan bir projede Fakülte mensupları cezalandırılmış oldular. Uzun yıllar Merkez ve Avrupa Çalışma alanındaki Fakülte mensupları Fakülte ve bölüm yöneticilerinin desteğini görmüşken, bu olumsuz tutumunun sonucunda Fakülte Merkezi olmanın sorunları ön plana çıkmaya başlamıştır.

Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan olumsuz gelişmelerle sarsılan Türkiye'deki Avrupa Çalışmaları alanı, ODTÜ'de kurum içi sorunlardan dolayı da sancılı bir döneme girmiştir. Bu olumsuz tabloyu 2010'ların ortalarından itibaren belirginleşen Türkiye'de otoriter ve içe-dönük yönetim tarzı eğilimlerinin artması pekiştirmiştir. Bu yönetim tarzının belirginleşmesiyle birlikte her kurumda merkeziyetçi ve tepeden inmece yaklaşımlar egemen olmaya başlamıştır. Bu durum üniversiteleri de etkilemiş, özgürlüklerin kısıtlandığı ve otoriter davranışların ağırlık kazandığı bir sürece girilmiştir. Merkeziyetçi ve tepeden inmece yaklaşımın ODTÜ'de de ön plana çıktığı bu dönemde yöneticiler seçim yoluyla değil, tepeden inmece yaklaşımın yansıması olarak atama yoluyla belirlenmeye başlanmıştır. Bu durum ise Fakülte Dekan'ının olumsuz tutumu sebebiyle bir statü mücadelesi içerisine girerek akademik çalışmaları sarsılan ODTÜ Avrupa Çalışma Merkezi'ni ve yakın iş birliğinde olduğu Fakülte mensuplarının faaliyetlerini ve "takım çalışması" ortamını derinden etkilemiştir.

Bu dönemde akademik heyecanın ve araştırmacı yaratıcılığının zedelendiği; nitelikli akademik kadroların kendi içlerine döndükleri ve iş birliğinden uzaklaştıkları bir süreç yaşanmaya başlandı. Bu olumsuz gelişmelere karşın Merkez'e yakın Fakülte mensupları bu dönemde de birikimleri ve Avrupa

araştırma ağlarındaki itibarları nedeniyle Çerçeve Programı'nın devamı olan UFUKLAR 2020 (HORIZON2020) araştırma projelerinde ve Jean Monnet ağında yer almayı başardılar. Bu projeler arasında Fakülte'nin birçok mensubunu içeren kırktan fazla ortaklı Türkiye-AB ilişkilerini eğitim boyutunda yoğunlaşan VIADUCT projesini, Merkez'le iş birliği içinde çalışan Özgehan Şenyuva ve Başak Alban'ın katıldığı futbolun çok boyutlu ve kapsamlı etkilerinin incelendiği UFUKLAR 2020 projesi olan FREE projesini ve Başak Kale'nin yönettiği Batı'nın dışındaki BRICS ülkelerinden önemli araştırma merkezlerini de içeren, doktora öğrencilerinin yetişmesine ve hareketliliğine ağırlık veren ve ODTÜ'de de Eleonora Tafuro'nun doktora yapmasını sağlayan prestijli Marie Curie projesi PRIMO'yu zikretmem gerekiyor. Bunların arasında özellikle Türkiye-AB ilişkileri üzerine yapılan en kapsamlı araştırma olan FEUTURE projesini ön plana çıkarabiliriz. FEUTURE Türkiye'den önde gelen dört üniversite ile bir araştırma merkezinin ortak olduğu Avrupa'nın on üniversitesinin de katıldığı 2016-2019 yıllarını kapsayan bu kurumlardan birçok araştırmacının yer aldığı çok boyutlu ve geleceğe dönük senaryolar üretmeye de çalışan üç yıllık bir girişimdi. Bu kapsamda ekonomi, siyaset, güvenlik, siyaset, göç ve enerji başlıklı altı tematik alanda araştırmacılar değerli çalışmalarda ve yayınlarda bulundular. Aynı zamanda bu çalışmalardaki bulgulara dayanarak Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği üzerine senaryolar ve öneriler ürettiler. Merkez'le yakın iş birliğinde olan Fakülte'nin birçok bölümünü bu önemli araştırma projesine önemli katkılarda bulundu. Bu katkılarında gösterdiği gibi tüm olumsuz gelişmelere karşın Merkez'le yakın iş birliğinde olan fakülte mensupları Avrupa Çalışmaları alanındaki çabalarını dirençle sürdürmeye çalışmışlardır. Tüm bu kişisel çabalara karşın, kurumsal her tür destekten mahrum bırakılan Merkez âtil hale getirilmiş, yoğun çalışmalar sonucunda edindiği tüm akademik birikim ve ağlardan zaman içerisinde kopartılmış ve fiziksel anlamda da terk edilmiştir.

Avrupa Çalışmalarının Yarını

Uluslararası sistem çalkantılı bir dönemden geçmektedir. Bir yandan neoliberal ekonomik yaklaşım ve politikaların yarattığı sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin arttığı, diğer yandan uluslararası siyasi sistemin çok-kutuplu bir yapıya dönüştüğü bir süreç-

ten geçerken pandemi, ekonomik kriz ve Ukrayna Savaşı'nın yoğun ve yıkıcı etkisi altında. Bu çoklu kriz ortamında bütün aktörler önemli tartışmalar içine girerken, Avrupa'da da gelecek tartışmalarının belirgin hale geldiğini gözlemlemekteyiz. Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle derinleşen çoklu kriz ortamı Avrupa'nın geleceğine ilişkin büyük tartışmaları alevlendirirken, Avrupa bütünleşmesinin ve AB'nin de değişen ortama uygun olarak yeniden tanımlanması ve dönüşmesi gereğine işaret etmektedir. Bu tartışmalarda özellikle iki boyut ön plana çıkmaktadır. Covid-19 salgınından önce başlayan ancak pandemiyle ve Ukrayna Savaşı'yla artan ekonomik sorunlar nedeniyle halkın ekonomik sorunlarında yoğunlaşan ve işsizlik, gıda güvenliği ve sağlık gibi temel ihtiyaçlara yönelecek, sosyal boyutlara ağırlık veren yeni ekonomik yaklaşım ve politikalara gereksinim önem kazanmaktadır. Avrupa halklarının katılımıyla gerçekleşen ve bir yıl süren Avrupa'nın Geleceği Konferansı'nın da işaret ettiği gibi sosyal politikalara ağırlık veren yeni ekonomik politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu buluşmanın da vurguladığı gibi yeşil dönüşüm yeni sosyal-ekonomik yaklaşımının temelini teşkil etmekte; Avrupa'nın uluslararası sistemin geleceğine en önemli artı değeri ve katkısı şeklinde düşünülmektedir. Avrupa'nın geleceğini ve Avrupa bütünleşmesinin dönüşümünü etkileyen diğer bir tartışma ise değişen jeopolitik ortama uygun stratejik davranan bir AB'nin nasıl yaratılacağı üzerine yoğunlaşmaktadır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle, Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası şekillenen güvenlik yapısının sona erdiği dile getirilirken, yeni bir güvenlik mimarisi arayışları ön plana çıkmaktadır. Daha önceki güvenlik tartışmalarından farklı olarak bu kez güvenlikle ilgili yeni arayışların sosyal-ekonomik yeni yaklaşımlarla iç içe geçtiği birlikte tartışıldığı bir gündem dikkatleri çekmektedir. CES-CER projesinde gündeme getirdiğimiz çok boyutlu "kapsamlı güvenlik" arayışları çalkantılı uluslararası ortamda Avrupa'nın geleceğine ilişkin tartışmalarda tekrar ön plana çıkmaktadır. Bu ortamda Avrupa Çalışmaları alanını da değişen şartların etkisiyle Avrupa'nın geleceğini şekillendirecek yeni konular üzerinde yoğunlaşmakta ve heyecan verici arayışlara yönelmektedir.

Avrupa ve AB çalkantılı uluslararası sistemde geleceğine ilişkin önemli tartışmalar ve arayışlar yavaşken, Türkiye'nin ne yazık ki yeterince bu sürece dahil olmadığına şahit oluyoruz. Avrupa'da yeni

güvenlik mimarisine ilişkin arayışların yoğunlaştığı ortamda, jeopolitik önemi artan Türkiye'nin geleceği açısından da bu tartışmalara katkıda bulunmak kritik önem arz etmektedir. Ancak; otoriter, içe dönük ve tek-tarafli eğilimlerin ağırlık kazandığı Türkiye yalnızlaşmış ve Avrupa'nın geleceğine ilişkin tartışmaların yürütüldüğü platformların dışında kalmıştır. Avrupa Anayasası'nın tartışıldığı Avrupa Konvansiyonu'na Türkiye 2001 yılında davet almış ve katılmışken, Avrupa'nın Geleceği Konferansı'na davet edilmemiştir. AB'nin geleceğe ilişkin stratejik yaklaşımları ve hedeflerini belirlediği Stratejik Pusula belgesinde Türkiye stratejik ortaklar arasında bile değil, üçüncü ülke konumunda yer almaktadır. Türkiye'nin AB ile müzakere sürecinden zamanla stratejik ortaklığa ve üçüncü ülke konumuna doğru kaydığı ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte AB ile ilişkilerde müzakere gündeminden uzaklaşarak işlevsel ve karşılıklı çıkar ilişkilerine yoğunlaşan kısa vadeli "al-ver" hesaplarının ön planda olduğu alanlara doğru ilerlenmiştir. Bu alanlar arasında özellikle göç konusunda artan işlevsel ilişkiler dikkatleri çekmektedir. Türkiye-AB resmi ilişkilerinin önemli sorunlar yaşadığı ve "inişte" olduğu bu süreçte Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının ve bu alandaki akademisyenlerin Avrupa'da geliştirdikleri araştırma ve akademik ağlarla iş birliği halinde Avrupa'nın geleceğine ilişkin tartışmalara katılması ve katkıda bulunmasının gerekli olduğu bir süreçten geçmekteyiz. Helsinki Zirvesi'nden sonra resmi ilişkilerden zamanla bağımsızlaşan ve "akademik" alan haline dönüşen Türkiye'deki Avrupa Çalışmaları alanının akademisyenlerinin Avrupalı meslektaşlarıyla etkileşim halinde değişen konularda katkıda bulunması Türkiye'nin ve Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği açısından da kritik önem arz etmektedir.

Türkiye'de Avrupa Çalışmaları alanının ve ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin bu sancılı süreci ODTÜ'de öğrencilikte dahil olmak üzere elli yıla yaklaşan serüvenimin önemli bir dönüm noktası olan emekliliğime denk geldi. Bu ortamın hüznünü yaşarken 2017 yılı 19 Nisan'daki emeklilik toplantıma gelen Profesör Fuat Keyman'ın beni çok duygulandıran ve onurlandıran jestiyle İstanbul Politikalar Merkezi'ne (İPM) Mercator-İPM Kıdemli Araştırmacısı olarak katılmak üzere davet edildim. İPM, Sabancı Üniversitesi ve Almanya'daki Stiftung Mercator ortaklığıyla 2011 yılından itibaren Türkiye'nin birçok araştırma kuruluşundan farklı olarak Fuat

Keyman direktörlüğünde atılım yaşıyordu. Türkiye'de pek gündemde olmayan ancak Avrupa'da ön planda yer alan iklim değişikliği gibi konuların yanı sıra Türkiye-AB ilişkileri alanına da önem veriyordu. Özellikle Türkiye-AB ilişkileri açısından kritik role sahip olan Almanya-Türkiye ilişkilerinin incelenmesi ve daha iyi anlaşılması ağırlıklı ele alınan konuların başında yer alıyordu. Avrupa Çalışmaları alanında Türkiye'nin önde gelen akademisyenleri olan Profesör Fuat Keyman, Profesör Meltem Müftüler-Baç, Profesör Senem Aydın-Düzgüt ve Profesör Ahmet Evin bu kurumda yer alıyor ve Türkiye-AB ilişkilerinin sancılı ortamında katkılarını sürdürüyorlardı. Aynı zamanda İPM-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi bünyesinde Mercator-İPM Araştırma Bursu Programı kapsamında bu alanlarda araştırma yapmak üzere nitelikli araştırmacıları rekabetçi bir süreçle istihdam ediyordu. En önemlisi Türkiye'de birçok kurumda sarsılan iş birliği ve "takım çalışması" ortamı vardı. Benzer bir süreç sonucunda ODTÜ'de de sarsıldığına şahit olduğum bu ortamın hüznünü yaşarken, bana yeni bir "takım çalışması" ortamının heyecanını yaşatan İPM ekibine katıldım.

İPM ekibine heyecanla katılmamla, ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi'nde uzun yıllar edindiğim tecrübe ve birikimlerimi paylaşacağım çok yararlı bir ortam buldum. İPM araştırmacıları benim de önem verdiğim şekilde Türkiye-AB ilişkilerini Avrupa ve AB dinamikleri ve tartışmaları çerçevesinde incelemek ve anlamak yönünde çalışmalar ve yaklaşımlara sahiptiler. Bu bakış tarzı özellikle Avrupa ve AB'nin çoklu kriz sürecinden geçtiği ve gelecek tartışmalarının ön planda olduğu ortamda daha da önem kazanmıştı. Türkiye'de birçok kurum içine kapanmışken ve bu tartışmaları izlemekten, İPM'nin bu alandaki rolü ve katkısı kritikti. Türkiye'nin birçok kuruluşunun Avrupa araştırma kuruluşlarıyla bağlarının zayıfladığı ortamda, benim de dahil olduğum Fuat Keyman, Senem Aydın-Düzgüt ve Meltem Müftüler-Baç'tan oluşan çalışma grubu Avrupa'nın önde gelen araştırma kuruluşlarıyla iş birliğinde Avrupa'da ve Türkiye'de bu tartışmalara katkıda bulunmayı sürdürdük. Bu çerçevede Covid-19 salgını öncesi Avrupa'nın Berlin, Brüksel, Paris, Madrid, Londra gibi merkezlerinde önemli toplantılarda Türkiye-AB ilişkilerinin Avrupa'nın değişen ortamında ve gelecek tartışmaları çerçevesinde gündeme getirilmesine çaba gösterdik. Avrupa'dan bu konularda önemli akademisyenleri İPM'ye misafir

araştırmacı olarak davet ederek onların katkılarına da sağlamaya gayret ettik. Aynı zamanda AB dinamikleri çerçevesinde Türkiye-AB ilişkilerini değerlendiren ve yeni yaklaşımlar getirmeye çalışan ortak “İPM-Mercator Politika Notları” yayınladık.

Salgın dönemiyle birlikte İPM'nin web üzerinden “Salgın ve Toplum” ve Medyascope’la iş birliğinde İPM’den Pelin Oğuz’un moderatörlüğünde gerçekleşen “Nasıl bir Dünya? Nasıl bir Türkiye” başlıklı haftalık buluşmalarında da Avrupa ve AB’deki gelişmeler ile Türkiye-Almanya-AB ilişkileri sıkça tartışılan konular arasında yer aldı. Bu dönemde İPM bu konular etrafında İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ile yakın iş birliğinde bu dönemde gerginleşen Türkiye-AB ilişkilerini değerlendiren web üzerinden toplantılar düzenledi. Bu toplantıların sonucunda İKV’den Çiğdem Nas, TEPAV’dan Nilgün Arısan-Eralp ve İPM’den Fuat Keyman, Senem Aydın -Düzgit ve benim de katkıda bulunduğum yayınlar da yaptık. Bu çalışmalarla Türkiye’nin akademik ve sivil toplum kuruluşlarının Avrupa’daki gelecek tartışmalarına katkıda bulunmasının Türkiye’nin ve Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği açısından da kritik bir öneme sahip olduğunu göstermeye çalıştık. Bu üç kurum Türkiye’nin sancılı döneminde iş birliğinin ve dayanışmanın önemini gösterirken, Türkiye-AB ilişkilerini etkileyen ve Avrupa’nın geleceği tartışmalarında ön plana çıkan iklim konusunda da ortak önemli çalışmalar yaptılar ve Türkiye’nin gündemini etkilemek yönünde çağrılarda bulundular.

Uzun ODTÜ yılarımdan sonra İPM’ye şevkle katılmamdaki önemli dürtülerden biri de Avrupa Çalışmaları alanında Ankara ve İstanbul’daki araştırma kuruluşlarını yakınlaştırmak yönündeki düşüncemdi. Avrupa Çalışmaları alanına yöneldiğim ilk yıllardan itibaren Ankara ve İstanbul’un önde gelen akademik kuruluşlarının Türkiye’de bu alanda “akademik camia” oluşumunda öncü rol oynamaları gereğine ağırlıklı inancım vardı. ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi’nin faaliyetlerinde bu yönde önemli katkılarda bulunduk. İstanbul’a İPM’ye katıldıktan sonra Türkiye’de Avrupa Çalışmaları alanında canlılığın ve Avrupa’nın araştırma kuruluşlarıyla ilişkilerin İstanbul’un önde gelen üniversitelerine yöneldiğini gözledim. Sabancı Üniversitesi’ne bağlı İPM dışında İstanbul Bilgi Üniversitesindeki Profesör Ayhan Kaya önderliğindeki Avrupa Çalışmaları Ens-

titüsü’nün (AÇE) bu alanda önemli araştırmalar ve yayınlarla ön plana çıktıkları dikkatleri çekmektedir. Ankara’da ODTÜ ve Ankara Üniversitesi gibi bu alana önemli katkılarda bulunan kurumlarda akademik kadrolar merkezîyetçi ve tepeden inmeci yönetimlerin etkisiyle akademik heyecanlarının azaldığı bir sürece girmişlerdir. Bu nedenle İstanbul ve Ankara kurumları arasındaki Avrupa Çalışmaları alanında ilişkilerin canlanması açısından İPM ve AÇE’nin rolünün önem kazandığı bir dönem yaşamaktayız. İPM, İKV ve Ankara’dan TEPAV ile geliştirdiği iş birliği yaklaşımına Ankara’dan ve Türkiye’nin başka bölgelerinden kurumları da katarak genişletebilir. İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesindeki AÇE ise Covid-19 salgını döneminde sekteye uğrayan A-NEST koordinatörlüğü görevini canlandırabilir ve bu alanda düzenlenmesi planlanan kapsamlı konferansı tekrar gündeme getirebilir.

Bu kurumların çabalarıyla Avrupa Çalışmaları alanında sancılı ortam yaşayan birçok kurumdaki araştırmacı iş birliğini geliştirebilecekleri ve katkıda bulunacakları bir ortama kavuşabilirler. ODTÜ’nün bu alandaki nitelikli akademik kadroları da böyle bir dayanışma sürecine girilmesiyle “takım çalışmasının” tekrar ön plana çıkacağı bir canlanma sürecine girebilirler. Merkezîyetçi ve tepeden inmeci ortama karşın Başak Alpan, Başak Kale, Özgehan Şenyuva, Zerrin Torun, Asuman Göksel ve Sevilay Elgün Kahaman gibi nitelikli kadroların olduğu ve bu sancılı dönemde bile Avrupa araştırmaları ağlarıyla ilişkilerini sürdürmeye çalışan ODTÜ araştırmacıları İstanbul ve Ankara’nın önde gelen kuruluşlarının da yer aldığı böylesine kapsamlı bir akademik ağda birikimleriyle yararlı roller üstlenebilirler. Önümüzdeki dönem Avrupa’da geleceğin şekilleneceği, büyük tartışmaların yaşanacağı bir sürece doğru ilerlerken; Türkiye Avrupa Çalışmaları alanının da kendi içinde dayanışma ve iş birliğini artırarak bu tartışmalara katkıda bulunması Türkiye’nin geleceği açısından da kritik öneme sahiptir.

Avrupa Çalışmaları alanında kişisel serüvenimle iç içe yaptığım bu değerlendirmeyi bu alana ilişkin kısa önerilerle sonlandırmak istiyorum:

Türkiye’de Avrupa Çalışmaları alanı zamanla “resmi” bürokratik ilişkilerden bağımsızlaşmış ve “akademik” çalışma alanı haline gelmiştir. Genç ve nitelikli araştırmacıların da katılımıyla bu alan araş-

tırmaları ve yayınlarıyla kalitesini göstermektedir. Türkiye-AB ilişkilerinin sancılı ortamında da “akademik” niteliklerini ön plana çıkararak katkılarını Avrupa'daki ağlarla iş birliğinde sürdürmelidir.

Bu süreçte Avrupa Çalışmaları alanının daha etkin bir biçimde kurumsallaşması önem kazanmaktadır. Bu alanın gelişiminde öncü kadroların yararlı katkıları olmuştur. Ancak alanın resmi ilişkilerden bağımsızlaşması hem de akademik sürdürülebilirliği açısından “camia” olarak kurumsallaşması önem kazanmaktadır. Bu çerçevede A-NEST gibi bu alanı bir araya getiren ağlar canlandırılmalı ve daha etkin hale getirilmelidir.

Avrupa Çalışmaları alanında araştırma potansiyelinin gerçekleştirilmesi için araştırma merkezlerine gereksinim bulunmaktadır. Ancak araştırma merkezleri ODTÜ örneğinde olduğu gibi “statü” sorunu yaşamaktadırlar. Merkezîyetçi bir yaklaşımla rektörlüklere bağlı çoğu araştırma merkezi “tabela merkezi” olarak kalmakta, fakülte ve bölümlere bağlı araştırma potansiyeli daha yüksek merkezler ise “resmi statü” belirsizliğinin yarattığı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Üniversitelerde araştırma potansiyelinin nasıl güçlendirileceği ile ilgili yeni çalışmalarda bu konunun öncelikle ele alınması kritik önem arz etmektedir.

Araştırma merkezlerinin bu alanda daha etkin çalışabilmesi için kendi bünyelerinde araştırmacı (research fellow) istihdam etmelerine olanak tanınmalıdır. Araştırmacılar üniversite yapısının asli unsurlarından sayılmalı ve “statü” sorunu yaşamamalıdır. Araştırmacılar, fakülte mensupları ve doktora öğrencilerinden oluşacak “araştırma grupları” Türkiye'nin bu alandaki araştırma potansiyelini geliştirecektir. Bu şekilde oluşacak araştırma gruplarının öncelikli araştırma alanlarını belirleyerek “takım çalışması” gerçekleştirmesi bu alanda büyük bir atılım yaratacaktır.

Hem Türkiye'de hem de Avrupa'da iş birliğinin ve dayanışmanın öncelik kazandığı bir süreçten geçmekteyiz. Yaşadığımız çoklu kriz ortamı ve Deprem'in yarattığı sarsıntı dayanışmanın ne kadar kritik bir ilişki olduğunu acı bir şekilde göstermektedir. Gelecek tartışmalarının yoğunlaştığı ortamda içeride iş birliği ağlarını artırırken, Avrupa'nın önde gelen kuruluşlarıyla da mevcut bağları güçlendirerek geliştirmeliyiz. Bu çerçevede ODTÜ ve İPM'nin

TEPSA üyeliğinden daha etkin yararlanarak bu kuruluşa dahil kırkın üzerindeki fikir ve araştırma merkeziyle iş birliğini yoğunlaştırmalıyız. TEPSA'nın Brüksel'deki merkezinde Türkiye-AB ilişkilerini Avrupa'daki tartışmalar kapsamında inceleyen toplantılar düzenlemeliyiz. Bu sancılı ortamda Türkiye-AB ilişkilerini incelemek üzere oluşturulan bu alandaki en kapsamlı araştırma olan FEUTURE projesinde yer alan Türkiye'den ve Avrupa'dan araştırmacıların dahil olduğu “Türkiye-AB Köprüsü” (Turkey-EU Bridge) ağını daha etkin kullanmalıyız. Bu ağdaki değerli araştırmacıların katkılarıyla Avrupa'da ve Türkiye'de ses getirecek toplantılar düzenlemeliyiz ve yayınlar yapmalıyız.

Son olarak, Türkiye'de Avrupa Çalışmaları alanı akademik alan ve kurumsallaşan camia olma sürecinde akademik değerleri ve dürüstlüğü temel şiar edinmelidir.

Atila Eralp 2021/22 Mercator-İPM Kıdemli Araştırmacısı ve İPM-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi Uluslararası Danışma Konseyi üyesidir.

Bu politika notundaki yorumlar ve varılan sonuçlar, tamamen yazara aittir ve İPM'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Atila Eralp'in Kaleminden Türkiye'de Avrupa Çalışmalarının Dünü, Bugünü, Yarını

19 s.; 30 cm. - (İstanbul Politikalar Merkezi-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi)

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: MYRA

ISBN 978-625-6956-18-6

İstanbul Politikalar Merkezi

Bankalar Caddesi Minerva Han No: 2 Kat: 4
34420 Karaköy-İstanbul
T +90 212 292 49 39
ipc@sabanciuniv.edu - ipc.sabanciuniv.edu